

Jan Turek

Współpraca nauczyciela z rodzicami a adaptacja dziecka w przedszkolu

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2,
49-52

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

mgr inż. Jan Turek
Powiatowe Centrum Edukacji w Gorlicach

WSPÓLPRACA NAUCZYCIELA Z RODZICAMI A ADAPTACJA DZIECKA W PRZEDSZKOLU

*„Jeśli masz na nich oddziaływać,
pomyśl ich sobie takimi, jakimi być powinni;
jeśli starasz się dla nich działać,
pomyśl ich sobie takimi, jakimi są”.*
Fryderyk Schiller

Współpraca to współdziałanie ze sobą jednostek lub grup ludzi, wykonujących swoje cząstkowe zadania, aby osiągnąć jakiś wspólny cel. Współpraca opiera się na wzajemnym zaufaniu i lojalności. Kontaktowanie się z innymi na płaszczyźnie współdziałania ma szereg pozytywnych konsekwencji z psychologicznego i wychowawczego punktu widzenia. Współdziałanie powoduje: wzrost skłonności do niesienia pomocy innym, rozwój zaufania, dostrzeganie podobieństw między członkami grupy pod względem intencji, wartości i postaw. „Szkoła jest zobowiązana do respektowania przekonań i postulatów rodziców...”¹.

Etos nauczyciela jest ustawicznie weryfikowany przez środowisko, w którym żyje i pracuje. Podstawowe pytanie pod adresem nauczyciela brzmi: Czy spełnia on oczekiwania tych, wśród których pracuje? Dzieci przenoszą na nauczyciela oczekiwania, jakie zwykle kierują wobec swoich rodziców. Pragną, aby je kochał, rozumiał, wczuwał się w ich potrzeby. Bezinteresowna, niczym nieuwarunkowana miłość do dzieci stanowi bardzo istotny czynnik rodzicielskiego i nauczycielskiego powołania. Według E. Hemingwaya „miłość jest największym sensem istnienia”. Nauczyciel nie powinien burzyć światopoglądu wyniesionego przez dzieci z domu rodzinnego, nie kwestionować podstawowego porządku moralnego. Kształcenie elementarne jest procesem trójstronnym i pod tym względem złożonym. Najważniejszy jego element stanowią rodzice, którzy – jako niemal jedyni – są w stanie skutecznie motywować własne dziecko do nauki, żmudnego przedzierania się przez gąszcz trudnych zagadnień. Pozbawiona tego podmiotu (rodziców) szkoła kuleje i może się odwoływać tylko do opresji jako ośrodka zapewniającego dyscyplinę i systematyczność uczniów.

Edukacja elementarna włącza rodzinę w proces wychowania dzieci, w realizację wspólnych celów. W świadomości obu stanów równych (nauczycieli i rodziców) wspólne działania służą dobru dziecka, jego wielostronnemu rozwojowi, zaspokajaniu potrzeb. Dziecko może mieć problemy z adaptacją w przedszkolu. Podstawowym, pierwotnym lękiem u dziecka jest obawa przed rozstaniem z rodzicami, szczególnie z matką, przed tym, że zniknie ona na zawsze. Jest to rodzaj paniki, wiążącej się z poczuciem opuszczenia, zagrożenia, co w konsekwencji prowadzi do zakorzenienia się lęku.

W przedszkolu bezpośrednio lub pośrednio współdziałanie przejawia się w formach wzajemnych kontaktów. Stosowane w ramach wskazanych grup formy pracy wypełnione są różnymi treściami. Proponowane sposoby wzajemnych kontaktów pozwalają rodzicom

¹ I. Dzierżgowska, *Rodzice w szkole*, Warszawa 1999.

na: obserwowanie kontaktów interpersonalnych nauczyciel – dziecko, analizę stosowanych metod wychowawczych, obserwowanie bazy lokalowej i wyposażenia sal, obserwowanie dziecka w kontaktach grupowych, podjęcie decyzji, do którego przedszkola go zapisać². Jeśli rodzice porównują przedszkola, powoduje to obniżenie poczucia lęku u dziecka, związanego z przebywaniem w „obcym” miejscu, a po wielu wizytach, przedszkole z miejsca „nowego”, „obcego” staje się „znanym” i „swoim”. Najmłodszemu człowiekowi zaś wspólne relacje nauczyciel – rodzic – dziecko dają poczucie psychologicznego bezpieczeństwa, osoba bliska dostarcza dziecku motywacji do działania, wpływa na kształtowanie się emocjonalnego stosunku do przedszkola³. Klimat życzliwości i zrozumienia wytworzony wspólnie przez dorosłych – nauczycieli i rodziców sprzyja wyzwaniu u dziecka postaw skierowanych na eksplorowanie nowego otoczenia, zaspokajaniu potrzeb poznawczo-społecznych, a nie koncentrowaniu się na obronie przed nieznanym i niezrozumiałym. Sposoby celowego włączania rodziców w proces adaptacji dziecka do przedszkola są różnorodne. Inicjują współpracę, są początkiem partnerskiego współdziałania dwóch środowisk wychowawczych podczas pobytu dziecka w przedszkolu.

- Promocję przedszkola mogą stanowić: plakaty, ulotki, foldery, informacje w lokalnych mediach, reklamy na budynkach przedszkolnych i innych obiektach w pobliżu placówki, gazetki przedszkolne, strony internetowe.
- „Formuła otwartych drzwi” – to forma skierowana zarówno do rodziców, jak i dzieci. Do placówki można przyjść (po uprzednim poinformowaniu zainteresowanych) w wyznaczony dzień lub proponuje się kilka dni, w czasie których dyrektorzy i nauczyciele starają się pokazywać „klientom” swoje możliwości, sukcesy i osiągnięcia, wszystkie „zakątki”, odpowiadać na pytania.
- Rozmowy z rodzicami przy odbiorze i przyjmowaniu kart zgłoszeń do przedszkola to forma, podczas której rodzice uzyskują informacje o przedszkolu, a pracownicy przedszkola „poznają” rodziców i ich oczekiwania⁴.
- Spotkania okazjonalne (na życzenie rodziców) organizowane są wówczas, gdy opiekunowie zainteresowani przedszkolem przychodzą, zaglądają do placówki jakby „po drodze”. Personel na takie spotkania powinien być zawsze przygotowany. Taka forma wpływa na nawiązanie wczesnych serdecznych kontaktów, zachęca rodziców do korzystania z oferty edukacyjnej instytucji przedszkolnej.
- Oswajanie dzieci i rodziców z „nowym miejscem” to proponowana przez przedszkole forma ich udziału w codziennych zajęciach przedszkolnych. Początkowo z rodzicami, a później przez 2–3 godziny same mogą uczestniczyć w proponowanych przez nauczycielki formach aktywności – w zabawach w sali i na terenie przedszkola, w zajęciach plastycznych, muzycznych, ruchowych, w spacerach, wycieczkach, inscenizacjach przygotowanych przez przedszkolaków.
- Rodzina wprowadza dziecko w nowy świat. Dla rodziców przygotowuje się specjalne spotkania, na których przedstawia się wymagania i oczekiwania.

Wskazane formy inicjujące współpracę przedszkola i domu rodzinnego dzieci w wieku przedszkolnym dotyczą pracy ze środowiskiem lokalnym. Są swoistym rodzajem namowy rodziców, na to by skorzystali z proponowanej im oferty edukacyjnej w danej placówce (ma to szczególne znaczenie w środowiskach, gdzie funkcjonuje wiele

² E. Brańska, *Edukacja przedszkolna w perspektywie zmian*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2003, nr 7, s. 65.

³ Tamże, s. 66.

⁴ W. Żlobicki, *Rodzice i nauczyciele w edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków 2000.

placówek przedszkolnych, gdzie rodzice mogą wybierać z ciekawych propozycji, gdzie są „panami sytuacji”⁵. Proponowane formy mogą budować zaufanie, integrować już przy pierwszych kontaktach oba środowiska, minimalizować dystans utrudniający kontakt i wymianę informacji, pokazać, że w przedszkolu, jeszcze przed podjęciem ostatecznej decyzji przez rodzinę, ułatwia się dzieciom i dorosłym przystosowanie do nowego środowiska.

Formy współpracy w edukacji to:

- Indywidualne kontakty nauczyciela z rodzicami i dziećmi. Nauczyciel uświadamia rodzicom, to że w pierwszych dniach pobytu w przedszkolu powinni oni towarzyszyć dziecku i poświęcić mu więcej czasu przy rozstaniu. Opiekunowie mają również objaśniać, pokazywać, zapoznawać z nauczycielką. Dziecko poznaje wówczas nowe otoczenie w poczuciu bezpieczeństwa i uzyskuje wiele istotnych dla niego informacji.
- Zebrania z rodzicami pozwalają rodzicom poznać specyfikę, zadania i cele pracy z dzieckiem, winny być prowadzone w formie dialogu nauczycieli z rodzicami, opartym na obustronnym zaufaniu. Zapraszać można na nie specjalistów – psychologa, lekarza pediatrę, którzy przekazując fachową wiedzę, pomogą rodzicom zrozumieć potrzeby i trudności dziecka w okresie wstępnej adaptacji. Zajęcia otwarte zbliżają rodziców do problemów edukacyjnych przedszkola poprzez zapoznanie ich z formami, treściami i metodami pracy. Rodzice powinni przyjmować w nich rolę widza i obserwatora lub czynnie uczestniczyć w zajęciach razem z dzieckiem.
- Obserwacja dziecka pozwala opiekunom poznać jego zachowania na tle grupy, a dziecko w poczuciu bezpieczeństwa (u boku rodzica) doświadcza wielości sytuacji i różnych kontekstów własnej aktywności.
- Kącik dla rodziców – to kolejne miejsce w przedszkolu, gdzie opiekunowie mogą zatrzymać się, poczekać, poczytać i popatrzeć. Mogą to być wskazówki, porady w zakresie zapewnienia dziecku prawidłowego rozwoju, propozycje literatury pedagogicznej i psychologicznej, której studiowanie pozwoli zrozumieć rodzicom, jaki zakres zadań i trudności ma do pokonania dziecko podczas przystosowania się do nowego środowiska i jak aktywnie włączyć się, by mu w tym pomóc. Formy te dotyczą tylko pierwszych miesięcy pobytu dzieci (i ich rodziców) w przedszkolu. Na tak stworzonych podstawach, gdzie rodzice traktowani są z jednej strony jako klienci (o nich zabiega przedszkole), z drugiej strony jako partnerzy w procesie wychowania, wzajemne interakcje z nauczycielami będą wielopłaszczyznowe i ciągłe⁶.

Ważne jest to, aby rodzice przed zapisaniem dziecka do przedszkola i w pierwszych miesiącach jego pobytu w placówce, dostrzegli chęci i kompetencje pracowników, zauważyli ich stosunek do dziecka. Przez taki pryzmat często oceniają wartość instytucji oraz możliwość własnego w niej udziału. Współczesne placówki przedszkolne winny być instytucjami otwartymi. Jednakże w okresie trwającej transformacji ustrojowej, gdzie jeszcze przez długi czas „ścierać się będzie stare z nowym”, odnajdywanie właściwej drogi porozumienia, współpracy rodziców i nauczycieli wymaga czasu i chęci obu stron⁷. Najbardziej istotne jest to, by zmienić ich świadomość. Przedszkole nie powinno bać się rodziców i traktować ich jako „dobro konieczne”, powinno być również przejrzyste ze

⁵ *Szkoła sprzymierzona z rodziną*, „Wychowawca” 2001, nr 2 i nr 10.

⁶ A. Jakubowicz-Bryx, *Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w warunkach przemian początku dwudziestego pierwszego wieku*, Bydgoszcz 2004.

⁷ Tamże.

swoimi sukcesami i brakami. Opiekunowie dzieci nie mają postrzegać przedszkola jako „bastionu i to dobrze okopanego”. Powinni wiedzieć, że mogą przebywać w przedszkolu, dyskutować, zmieniać je. Proponowanie różnorodnych form współpracy w okresie wczesnej adaptacji dzieci daje szansę pełnoprawnej, odpowiedzialnej i wartościowej edukacji z partnerskim udziałem rodziców.

Edukacja elementarna to proces wspólnoty, który współtworzą nauczyciele i rodzice, a czynnikiem łączącym są dzieci. Fundamentem natomiast są wartości przekazywane dzieciom przez rodzinę (rodziców, rodzeństwo, krewnych) – kolebkę kształtowania osobowości. Obecność innowacyjnego, twórczego nauczyciela w tej wspólnotcie jest niezmiernie istotna, gdyż swoją pracą uzupełnia on zadania rodziców w sferze kształcenia i wychowania dzieci. Rolą nauczyciela jest więc zapraszanie rodziców do aktywnego udziału w życiu tej wspólnoty i włączenie ich do procedury wychowawczej. Fundamentem tej współpracy powinien być dialog oparty na „indukcji” – koncentrowaniu uwagi dziecka na konsekwencjach jego zachowania względem innych (Martin Hoffman).

W obecnych czasach, gdy nastawienie na intelekt dziecka osiąga swoje apogeum, zadaniem wychowawcy jest zwracanie szczególnej uwagi na rozwój społeczny, emocjonalny i moralny dzieci, który jest komponentem inteligencji. Niezbędna jest także współpraca z najbliższym środowiskiem dziecka, jakim jest rodzina. Należy obudzić refleksję u tych, którzy mówią o dialogu, lecz go nie prowadzą. Przede wszystkim istotna jest pedagogizacja rodziców oraz tworzenie klimatu zaufania i współdziałania. Wspólny front oddziaływań wychowawczych na dziecko może przynieść zaskakujące efekty, które zaowocują w przyszłości. Mamy szansę wychować dzieci odpowiedzialne, mądre, które będą stosować reguły inteligencji emocjonalnej, a ich życie w dwudziestym pierwszym wieku może być szczęśliwe i pełne sukcesów.

Jan Turek

Bibliografia:

Brańska E., *Edukacja przedszkolna w perspektywie zmian*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2003, nr 7.

Dzierzgowska I., *Rodzice w szkole*, Warszawa 1999.

Jakubowicz-Bryx A., *Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w warunkach przemian początku dwudziestego pierwszego wieku*, Bydgoszcz 2004.

Złobicki W., *Rodzice i nauczyciele w edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków 2000.

